

Ár 2014, föstudaginn 28. mars er fundur haldinn í úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki.

Mætt eru: Haukur Guðmundsson formaður, Geir Arnar Marelsson, Hildigunnur Hafsteinsdóttir, Jóhann Tómas Sigurðsson og Unnur Erla Jónsdóttir.

Fyrir er tekið **mál nr. 4/2014**:

M
gegn
F

og kveðinn upp svohljóðandi

ú r s k u r ð u r :

I.

Málsmeðferð.

Málsaðilar eru M, hér eftir nefndur sóknaraðili, annars vegar og F, hér eftir nefndur varnaraðili, hins vegar.

Málið barst úrskurðarnefndinni 8. janúar 2014, með kvörtun sóknaraðila, dagsettri 8. janúar 2014. Með bréfi nefndarinnar, dagsettu 9. janúar 2014, var kvörtunin send varnaraðila og honum gefinn kostur á að tjá sig um hana og skýra sjónarmið sín. Svör varnaraðila bárust með bréfi dagsettu 6. febrúar 2014. Var bréfið sent sóknaraðila, með bréfi nefndarinnar, dagsettu 6. febrúar 2014, og honum gefinn kostur á að koma á framfæri athugasemdum sínum. Athugasemdir bárust með bréfi, dagsettu 26. febrúar 2014.

Málið var tekið fyrir á fundi nefndarinnar 28. mars 2014.

II.

Málsatvik.

Þann 22. október 1998 var skuldabréf nr. X að fjárhæð kr. 1.200.000 gefið út af A til L. Fasteign A og B að C var sett að veði á 3. veðrétti til tryggingar skuldinni. Þann 23. júní 2006 var umrætt skuldabréf framselt til FF. Varnaraðili hefur nú tekið yfir réttindi og skyldur FF skv. umræddu skuldabréfi.

Þann 22. október 1998 var skjalið „Yfirlýsing um sjálfskuldarábyrgð“ undirritað. Eftirfarandi kom fram í skjalinu: „*Eftirtaldir aðilar takast jafnframt á hendur sjálfskuldarábyrgð á láni þessu in solidum. Jafnframt ábyrgjast þeir sem sjálfskuldarábyrgðarmenn skilvísu og skaðlausa greiðslu skuldabréfsins allt samkvæmt ákvæðum þess, sem þeir hafa kynnt sér sérstaklega.*“ Þá voru tilgreind nöfn sóknaraðila og D. D skrifaði undir og B eftir umboði. Fyrir liggur ódagsett skjal þar sem eftirfarandi kemur fram: „*Ég undirritaður M veiti móður minni B fulla heimild til að rita nafn mitt á skuldabréf sem hún er að fá í L.*“ Handskrifað hefur verið á milli textans „*sem hún*“ og „*er að fá*“ á skjalið eftirfarandi: „*og faðir minni A*“.

Þann 20. febrúar 2001, 28. janúar 2003, 30. mars 2005 og 14. mars 2007 voru gerðar skilmálabreytingar á skuldabréfi nr. X, sem sóknaraðili skrifaði m.a. undir.

Fyrir liggur ódagsett skjal, „Lánsúmsókn. Fylgiskjal með skuldabréfi Y “. Óskaði A eftir láni að fjárhæð kr. 1.450.000 hjá L til að greiða skuldabréf nr. Z, kr. 606.078,70 og skuldabréf nr. ZZ, kr. 782.934,40. Gert var ráð fyrir greiðslumati á skjalinu en reitir þess efnis eru fylltir út með kr. 0. Sóknaraðili og E voru tilgreind ábyrgðarmenn. Staðfesti sóknaraðili eftirfarandi með undirritun sinni á skuldabréfið: „Undirrituðum hefur verið kynntur réttur ábyrgðarmanna/veðsala til að óska eftir mati á greiðslugetu umsækjanda. Við erum reiðubúnir til að gangast í sjálfskuldarábyrgð/lána veð til tryggingar láni sem kann að verða veitt á grundvelli úmsóknar þessarar og greiðslumats. Við höfum kynnt okkur fræðslubækling um sjálfsskuldarábyrgðir.“ Ekki var hakað við reit þar sem óskað var eftir greiðslumati.

Þann 14. mars 2001 var skuldabréf nr. Y að fjárhæð kr. 1.450.000 gefið út af A til Íslandsbanka. Þann 23. júní 2006 var skuldabréfið framselt til FF. Varnaraðili hefur nú tekið yfir réttindi og skyldur FF skv. umræddu skuldabréfi. Sóknaraðili og E tókust á hendur sjálfskuldarábyrgð in solidum til tryggingar láninu.

Þann 28. janúar 2003, 30. mars 2005, 14. mars 2007 og 12. nóvember 2007 voru gerðar skilmálabreytingar á skuldabréfi nr. Y, sem sóknaraðili skrifaði m.a. undir.

Þann 23. júní 2006 voru bæði ofangreind skuldabréf árituð af L um framsal til FF.

Þann 29. nóvember 2012 sendi umboðsmaður skuldara tölvupóst til varnaraðila fyrir hönd sóknaraðila þar sem óskað var eftir því að framangreindar ábyrgðaryfirlýsingar yrðu skoðaðar og rökstudd afstaða tekin til gildis þeirra. Þann 3. september 2013 kvað varnaraðili ábyrgðirnar gildar.

Þann 11. desember 2013 tilkynnti umboðsmaður skuldara sóknaraðila að varnaraðili teldi ábyrgðir nr. Y og X gildar.

Sóknaraðili skaut málinu til nefndarinnar með kvörtun dagsettri 8. janúar 2014.

III.

Umkvörtunarefni.

Sóknaraðili krefst þess að verða leystur undan ábyrgð á tveimur lánunum A, nr. X og Y.

Sóknaraðili kveður stofnun umræddra ábyrgðarskuldbindinga ekki hafa verið í samræmi við samkomulag um notkun sjálfskuldarábyrgða frá 27. janúar 1998, sbr. 3. gr. samkomulagsins. Bendir sóknaraðili á að greiðslumat hafi ekki verið framkvæmt við útgáfu skuldabréfanna.

Sóknaraðili vísar til þess að honum hafi fyrst orðið kunnugt um að ekki hafi verið farið að lögum við útgáfu skuldabréfanna haustið 2012. Ekki sé rétt að liðið hafi 11 og 14 ár. Kveðst sóknaraðili ekki lögmenntaður maður og hafi fengið vitneskju um þetta í viðræðum við vinafólk sem hafi verið leiðbeint um sín mál á þeim tíma. Sóknaraðili telur það því ekki rétt að hann hafi sýnt af sér tómlæti enda hafi honum með engu verið kunnugt um þau lög sem gilt hafi á þessum tíma, enda í blindni treyst bankastofnuninni á S til að afgreiða þetta mál með lögætum hætti. Hafi hann á þeim tíma verið 19 og 22 ára og algerlega óreyndur.

Sóknaraðili bendir á að bankastofnuninni hafi verið að fullu kunnugt um fjárhagsstöðu föður hans, útgefanda skuldabréfanna, á þessum tíma. Það hafi sóknaraðila hins vegar ekki verið. Hafi foreldrar sóknaraðila greint honum frá því að á

Þessum tíma hafi þau verið í miklum vandræðum með fjármál sín og skuldabréfin hafi verið tekin í þeim tilgangi að lagfæra slæma stöðu heimilisins. Þetta hafi bankanum verið fullkomlega ljóst enda hafi þau verið í viðskiptum við lítið útibú á S sem hafi á þessum tíma verið að leiðbeina þeim hvernig þau gætu unnið sig út úr vandanum. Sóknaraðili setur stórt spurningamerki við það hvort foreldrar hans hefðu staðist greiðslumat á þessum tíma. Því til stuðnings kveðst sóknaraðili geta vísað til margra bréfa sem honum hafi borist í gegnum tíðina um vanskil foreldra sinna.

Sóknaraðili kveður foreldra sína ítrekað hafa tekið mál þetta upp við bankastofnunina í gegnum tíðina og óskað eftir því að nafn sóknaraðila, sem og annarra ábyrgðarmanna, yrði tekið af bréfunum og þau myndu sjálf með sínum eignum standa að baki þessara skuldabréfa. Bankastofnunin hafi ávallt hafnað því.

IV.

Athugasemdir varnaraðila.

Varnaraðili krefst þess að kröfum sóknaraðila verði hafnað.

Varnaraðili byggir á því að hann hafi með engu móti vanefnt þær skyldur sem á honum hvíli svo réttlætt geti að sjálfskuldarábyrgðaryfirlýsingar sóknaraðila verði felldar úr gildi. Jafnframt er því alfarið hafnað að beiting 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga eigi við í málinu.

Varnaraðili vísar til þess að sá formlegi annmarki að sóknaraðili hafi ekki óskað eftir því skriflega að greiðslumat yrði ekki framkvæmt leiði ekki sjálfkrafa til þess að löggerningarnir verði taldir ógildanlegir á grundvelli ákvæðis 36. gr. laga nr. 7/1936. Með vísan til dómafordæma Hæstaréttar, t.a.m. í málum nr. 163/2005, 16/2007, 116/2010 og 343/2012, sé ljóst að nauðsynlegt sé að fram fari heildstætt mat á atvikum máls við mat á því hvort það yrði talið ósanngjarnt í skilningi 36. gr. laga nr. 7/1936, fyrir sjóðinn að bera fyrir sig þær sjálfskuldarábyrgðir sem sóknaraðili hafi samþykkt. Af ofangreindum dómum sjáist að það ráðist af heildstæðu mati á atvikum máls hverju sinni hvort beita eigi ógildingarreglu 36. gr. laga nr. 7/1936. Vanræksla fjármálastofnunar á að kynna ábyrgðarmanni greiðslumat á skuldara dugi ekki ein og sér til að beita 36. gr. laga nr. 7/1936, heldur þurfi meira að koma til. Af dómunum megi ráða að fjármálastofnun þurfi að hafa verið grandvís um slæma fjárhagsstöðu skuldarans og látið hjá líða að tilkynna ábyrgðarmanni þar um.

Varnaraðili telur óhætt að fullyrða að dómstólar hafi einkum í seinni tíð beitt 36. gr. laga nr. 7/1936 með varfærunum hætti og raunar aðeins í algjörum undantekningartilvikum en það sé í fullu samræmi við yfirlýstan tilgang löggjafans með þessu ákvæði laganna.

Varnaraðili byggir á því að sóknaraðili hafi af fúsum og frjálsum vilja gengist í sjálfskuldarábyrgðir á umræddum skuldabréfum. Hafnar varnaraðili með öllu þeim sjónarmiðum sóknaraðila að efni standi til þess að felldar verði úr gildi sjálfskuldarábyrgðir hans. Varnaraðili byggir á meginreglu samningaréttar um að samninga skuli halda, pacta sunt servanda, og að sóknaraðili sé þar með bundinn af þeim samningi sem hann hafi gert við varnaraðila að þessu leyti.

Varnaraðili vísar til þess að sóknaraðili hafi gengist undir ábyrgðirnar með samkomulagi við varnaraðila, en með því samkomulagi hafi sóknaraðili skuldbundið sig til þess að tryggja réttar efndir á kröfum varnaraðila á hendur skuldara. Ábyrgðaryfirlýsingarnar séu í reynd loforð ábyrgðarmanns og gildi reglur samningaréttarins því um stofnun þess og skuldbindingargildi, en samkvæmt

grundvallarreglum samningaréttarins beri loforðsgjöfum að standa við loforð sín og skuldbindingar.

Bendir varnaraðili á að efni sjálfskuldarábyrgðaryfirlýsinganna í þessu máli sé hefðbundið í alla staði og skilmálar þeirra eðlilegir. Telur varnaraðili að þær verði því ekki felldar úr gildi m.v.t. þess að efni þeirra sé á einhvern hátt ósanngjarn í garð sóknaraðila.

Varnaraðili byggir á því að þrátt fyrir að talsverður munur sé á stöðu almenns neytanda og fjármálafyrirtækis við samningsgerð geti sá munur einn og sér ekki talist næg ástæða til að ógilda megi samninga þessara aðila, heldur þurfi aðstöðumunurinn að vera slíkur að í reynd séu neytandanum settir afarkostir, sbr. t.d. dóma Hæstaréttar í málum nr. 255/1993 og 3/2003. Af hálfu varnaraðila sé því alfarið hafnað að svo mikill aðstöðumunur hafi verið á stöðu aðila við útgáfu ábyrgðaryfirlýsingarinnar að réttlætt geti að henni verði vikið til hliðar m.v.t. 36. gr. laga nr. 7/1936.

Varnaraðili bendir á að þegar sóknaraðili hafi undirritað ábyrgðaryfirlýsingarnar hafi engin lög verið í gildi um ábyrgðarmenn eða réttindi þeirra, en núgildandi lög nr. 32/2009 um ábyrgðarmenn hafi tekið gildi 4. apríl 2009.

Varnaraðili vísar til þess að af framangreindu leiði að meta verði hvort og þá hver réttaráhrif tilvitnað samkomulag um notkun sjálfskuldarábyrgða frá 1998 geti haft og jafnframt hvort ástæða sé að lögum til að vikið verði frá framangreindri meginreglu samningaréttarins um skuldbindingargildi samninga. Samkomulagið sé ólögfest og hafi ekkert sjálfstætt gildi sem réttarheimild. Í samkomulaginu sé hvergi vikið að skuldbindingargildi þess né að beitingu vanefndaúrræða við brotum á því. Aðeins sé um að ræða samkomulag ákveðinna aðila þess efnis að þeir ætli sér að hlíta tilteknum reglum. Ábyrgðaryfirlýsingar verði því ekki felldar úr gildi á grundvelli samkomulagsins enda hafi það engar ógildingarheimildir að geyma.

Varnaraðili byggir á því að ekki sé unnt að víkja frá framangreindri meginreglu samningaréttarins um skuldbindingargildi samninga með vísan til umrædds ólögfests samkomulags. Til að mynda megi vísa til dóms Hæstaréttar í máli nr. 131/1999, þar sem komi fram að einungis sé heimilt að víkja frá óskræðri meginreglu sem þessari komi það skýrt fram í settum lögum frá Alþingi.

Varnaraðili bendir á að í því máli sem hér sé til úrlausnar virðist sóknaraðili ekki hafa gert kröfu til þess að sérstakt mat yrði framkvæmt á fjárhagsstöðu skuldara. Þá megi benda á að sóknaraðili hafi ekki lagt fram neinar haldbærar upplýsingar um að fjárhagsstaða skuldara hafi verið verri en hann hafi mátt vænta eða haldið því fram að niðurstaða greiðslumats hefði ráðið nokkru um ákvörðun hans um að gangast í sjálfskuldarábyrgðina.

Varnaraðili vísar til þess að sóknaraðili hafi gert athugasemdir vegna ábyrgðaryfirlýsinga sinna á árinu 2012, vegna lánveitinga sem veittar hafi verið á árunum 1998 og 2001. Að mati varnaraðila hafi sóknaraðili sýnt af sér tómlæti og kröfur hans um að vikið verði frá ábyrgðaryfirlýsingum séu of seint fram komnar. Það sé viðurkennd meginregla að aðilar kunni að glata rétti til þess að hafa uppi kröfur ef þeir hafi sýnt af sér verulegt tómlæti. Í máli þessu hafi liðið ríflega 11 ár og tæplega 14 ár frá því að lánveitingarnar hafi farið fram og sóknaraðili hafi gengist undir ábyrgðaryfirlýsingar þær er um ræði, þar til kröfur hans um að fella bæri úr gildi hinar umþrættu ábyrgðaryfirlýsingar, hafi fyrst komið fram. Varnaraðili bendir á að fullt tilefni hafi verið af hálfu sóknaraðila til að hafa uppi mótmæli og kröfur fyrr, hafi hann talið að á sér væri brotið. Kröfu um niðurfellingu ábyrgðarskuldbindinga beri að koma á framfæri innan eðlilegs tíma og án ástæðulausrar tafar. Varnaraðili hafi

hagsmuni af því að kröfum af þessu tagi sé komið á framfæri sem fyrst, enda sé erfiðara að verjast slíkum kröfum eftir því sem lengri tími líði frá því málsatvik hafi átt sér stað. Varnaraðili telur hið óútskýrða og stórfellda tómlæti sem sóknaraðili hafi sýnt í þessu máli eigi samkvæmt framangreindu að leiða til þess að ekki verði fallist á kröfur sóknaraðila í málinu með vísan til meginreglunnar um áhrif tómlætis á kröfur aðila.

Með vísan til alls ofangreinds telur varnaraðili að ekkert bendi til annars en að ábyrgðaryfirlýsingar sóknaraðila vegna lánanna séu í fullu gildi og séu athugasemdaleasar.

V.

Niðurstaða.

Ágreiningur aðila lýtur að gildi sjálfskuldarábyrgða sóknaraðila á skuldabréfum nr. X og Y, útgefnum af A til L.

Samkomulag um notkun sjálfskuldarábyrgða, dags. 27. janúar 1998, er undirritað af Sambandi íslenskra viðskiptabanka f.h. viðskiptabanka. L var einn þessara viðskiptabanka og verður varnaraðili talinn bundinn við efni þess. Varnaraðili hefur ekki byggt á því sjónarmiði að framsal bréfanna þann 23. júní 2006 hafi sóknaraðili glatað rétti sínum til að bera fram mótbáru á grundvelli þess hvernig staðið var að lánveitingunum.

Samkomulag um notkun sjálfskuldarábyrgða tók m.a. til sjálfskuldarábyrgða á skuldabréfalánum, sbr. 2. gr. samkomulagsins. Í 1. mgr. 3. gr. samkomulagsins var mælt fyrir um að fjármálafyrirtæki bæri að meta greiðslugetu greiðanda væri sjálfskuldarábyrgð sett til tryggingar fjárhagslegri skuldbindingu og ábyrgðarmaður óskaði eftir slíku mati. Samkvæmt 2. mgr. 3. gr. var fjármálafyrirtæki þó skylt að greiðslumeta greiðanda þegar óskað var sjálfskuldarábyrgðar til tryggingar fjárhagslegri skuldbindingu sem nam meira en kr. 1.000.000. Tryggt skyldi að ábyrgðarmaður gæti kynnt sér niðurstöðu greiðslumats áður en hann gengist í ábyrgð enda lægi fyrir að greiðandi hefði samþykkt það, sbr. 3. mgr. sömu greinar.

Ekki liggja fyrir nein gögn um að L hafi metið greiðslugetu A, útgefanda skuldabréfa nr. X og Y, við útgáfu þeirra. Verður því að miða við að greiðslumat hafi ekki farið fram. Samkvæmt 2. mgr. 3. gr. samkomulagsins var L skylt að greiðslumeta greiðanda þegar óskað var sjálfskuldarábyrgðar til tryggingar fjárhagslegri skuldbindingu sem nam meira en einni milljón króna. Verður varnaraðili að bera hallann af því að slíkt greiðslumat fór ekki fram og þar með hver niðurstaða þess hefði orðið og hvort sóknaraðili hefði eftir sem áður gengist í ábyrgð fyrir A eftir að hafa kynnt sér matið, sbr. úrskurði úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 95/2012 og 38/2013.

Fyrir liggur að sóknaraðila varð fyrst ljóst haustið 2012 að með réttu hefði átt að kynna honum greiðslumat á skuldaranum með tryggilegum hætti og að þetta kynni að hafa áhrif á greiðsluskyldu hans. Ekki fæst séð að þetta hafi komið upp við breytingar á greiðsluskilmálum skuldabréfsins og ekki fæst séð af gögnum málsins að innheimta hafi verið reynd hjá sóknaraðila. Leitaði sóknaraðili til varnaraðila þegar honum varð framangreint ljóst. Í þessu ljósi telur nefndin sig ekki geta fallist á að sóknaraðili hafi sýnt af sér tómlæti sem leiði til þess að ábyrgðaryfirlýsingar hans verði látnar standa.

Í ljósi alls framangreinds og með vísan til 36. gr. laga 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga verður að telja að rétt sé að ógilda sjálfskuldarábyrgðir sóknaraðila á skuldabréfum nr. X og Y, útgefnu af A til L.

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Sjálfskuldarábyrgðir sóknaraðila, M, á skuldabréfum nr. X og Y, útgefnu af A til L, eru ógildar.

Reykjavík, 28. mars 2014.

Haukur Guðmundsson

Geir Arnar Marelsson

Jóhann Tómas Sigurðsson

Hildigunnur Hafsteinsdóttir

Unnur Erla Jónsdóttir